

GODENBERAAD EN TERUGKEERBESLUIT

Muze, vertel van de man met de vele talenten, die erg lang rondzwierf nadat hij de heilige burcht van Troje verwoest had. Steden en denkwijzen leerde hij kennen van talrijke mensen, talrijk ook waren de pijnen op zee en 't leed dat hij voelde, vechtend voor zijn leven, zijn terugkeer en die van zijn makkers. Toch kon hij, hoe hij ook zijn best deed, zijn maten niet redden; want zij kwamen door eigen domme gedragingen om, onnozele lui, die de koeien van Helios Bovenzon opgegeten hadden¹*. Dus die ontnam hun de dag van de terugkeer. Dochter van Zeus, godin, vertel ons daar ook van! Begin maar!*

Godenberaad

Toen waren alle anderen, die aan een peilloze dood ontsnapt waren, thuis en veilig voor oorlogsgeweld en de zee, terwijl alleen hij nog naar huis en zijn vrouw terugverlangde, omdat de machtige nimf Kalupso, stralende godheid, hem vasthield daar in haar welvende grotten en heel graag wilde dat hij haar echtgenoot werd.* Maar toen na verloop van de jaren de tijd aanbrak die de goden voor hem hadden voorbeschikt om terug te keren naar Ithaka, was hij ook daar niet verlost van ellende, zelfs in familiekring.² Alle goden behalve Poseidon hadden meelij met hem, want hij was afgrijselijk kwaad op hem, de held Odysseus, voordat hij zijn land kon bereiken.³ Hij was echter ver weg bij de Ethiopiërs op

¹Helios heeft als bijnaam Huperion, dat letterlijk "boven langsgaande" betekent, in tegenstelling tot de bleke "onder langsgaande zon" van de Onderwereld, zie aantekening.

²De goden die zijn terugkeer voorbeschikt hadden zijn de drie Schikgodinnen: *Klotho* -"de Spinster", *Lachesis* -"de Verdeelster", die de lengte van iemands leven bepaalt en afmeet, en *Atropos* -"de Onafwendbare", die de draad doorknipt. Zie verder III Hoofdstuk Religie bij Homeros. "*Ellende in de familiekring*" wijst vooruit op de problemen die Odysseus te wachten staan met de vrijers van zijn vrouw Penelope.

³De reden voor die boosheid wordt in r.69 verteld.

bezoek, die aan 't eind van de wereld in tweeën verdeeld zijn, de ene groep waar Bovenzon ondergaat, de rest waar hij opkomt, om daar een offer van honderd stieren en rammen te krijgen.* Hij vermaakte zich daar dus, aan tafel gezeten. De rest was echter bijeen in 't complex van Zeus, de Olumpische godheid.

Aigisthos' misdaad

Hij, de vader van goden en mensen, nam als eerste het woord* - want 't beeld van Aigisthos zaliger kwam bij hem op, die door Agamemnons wijdvermaarde zoon, Orestes, gedood was - diens beeld had hij voor ogen toen hij bij de goden het woord nam:⁴ "Echt, 't is te gek zoals mensen ons goden beschuldigen heden. Alle ellende komt van ons, zeggen zij, maar ze lijden zelf door eigen fouten veel méér dan noodzakelijk zijn zou. Kijk hoe Aigisthos volledig onnodig trouwde met Agamemnons wettige vrouw en hem zelf bij zijn thuiskomst vermoordde, zich wel bewust van zijn peilloze dood, omdat wij hem eerder Hermes al stuurden, de scherpziende Argosdoder, en eisten hem niet te doden, noch met zijn vrouw in 't huwelijk te treden:⁵ *'Eens zal Atreus' kleinzoon Orestes wraak komen nemen als hij volwassen is én verlangt naar zijn land terug te keren.'** Dat is wat Hermes hem goed bedoeld zei, maar Aigisthos' plannen bleven hetzelfde. Nu heeft hij voor alles tegelijk moeten boeten."

Raadsbesluit

Daarop zei toen Athene, godin met de blauwgroene ogen: "Ach, hoogste heerser, Kronos' zoon, vader van ons allemaal, wel

⁴Zeus brengt in de vergadering het terugkeerverhaal van Agamemnon ter sprake, een episode die door barden werd bezongen en slechts fragmentarisch bewaard is gebleven in de *Epische Cyclus*. Aischylos (ca. 500 v.C.) heeft er echter een trilogie van tragedies, de *Oresteia*, aan gewijd. Zie verder III Hoofdstuk Agamemnon. De morele boodschap die Zeus afgeeft is, dat de mensen zelf verantwoordelijk zijn voor hun eigen ellende, omdat hun eigen gedrag rampen tot gevolg heeft. Goden kunnen de mensen wel waarschuwen maar dat helpt vaak niets.

⁵Hermes treedt op als boodschapper van Zeus. Hij heet "Argosdoder", omdat hij Argos met zijn honderd ogen, de bewaker van Io, Zeus' minnares, had gedood. Voor andere verklaringen zie III Hoofdstuk Hermes.

wis en waarachtig is hij terecht ten onder gegaan.⁶ Ik hoop dat ook anderen die zoiets doen er het leven bij laten! Mijn hart wordt echter verscheurd door het lot van Odysseus, de arme held, die al heel lang ver van familie ontberingen lijdt, op 'n eiland, door water omringd, waar de navel ligt van de zee. Het eiland staat vol met bomen*; een godin bewoont er haar kamers, dochter van Atlas die alle kennis bezit, die de dieptes weet van elke zee en persoonlijk de zuilen beheert, die lange, die aarde en hemel gescheiden houden*. Diens dochter houdt deze arme man tot zijn grote verdriet bij zich vast en wil hem voortdurend met lieve, tactvolle woorden verleiden Ithaka maar te vergeten⁷*. Odysseus, die echter verlangt al was het een rookpluimpje maar van zijn land te zien opstijgen, wenst dus liever te sterven. Bent u, ja ú, Olumpiër, daar van binnen niet erg door geraakt en geroerd? Deed Odysseus u geen plezier als hij u bij de schepen uit Argos offers bracht, daar in 't wijde Troje?*" Waaron bent u zo verbolgen op hem, Zeus?"⁸ Zeus, die de wolken verzamelt, gaf haar het volgende antwoord:*"Wat een woorden ontsnapten de haag van jouw tanden, mijn kind! Hoe kan ik nu de godgelijke Odysseus vergeten, die alle mensen in geestkracht de baas is en ons, die de wijde hemel bewonen, onsterflijken, erg veel offers gebracht heeft? Jammer genoeg is de aardomvatter Poseidon nog altijd kwaad omdat hij de Cycloop van zijn oog had beroofd, Polufemos, sterk als een god, wiens kracht onder alle Cyclopen het grootse

⁶Athene bevestigt de moraal: het huwelijk dient gerespecteerd te worden en moord is niet toegestaan. De overtreder wordt vroeg of laat gestraft. Zie III Hoofdstuk Athene.

⁷Ithaka wordt hier voor het eerst genoemd. Dat hiermee niet het Griekse eiland Theaki bedoeld wordt was in de oudheid al duidelijk. Zie aantekening.

⁸We hebben hier een onvertaalbare toespeling op Odysseus' naam via het woord *odussao* ('-u bent verbolgen'), zie 19,408 ev. Kennelijk herleidde men in Homeros' tijd zijn naam al tot dit werkwoord 'boos zijn', zinspelend op de wraak die Odysseus op de vrijers neemt. Een andere etymologie van Odysseus is: *odos Zéos* ('-weg tot god'), waarmee de weg van beproevingen wordt aangeduid die de noviet heeft te gaan tot zijn volledige inwijding.

was.⁹ Hij was de zoon van de nimf Thoösa, die zelf de dochter van Forkus, heer van 't oneindige zeewater, was en binnen haar holle grot met Poseidon naar bed was geweest. Sinds dat moment wenst Poseidon de aardschokker hem dus, Odysseus, niet zozeer te doden, maar houdt hem ver van zijn land af! Nou, vooruit, laten wij nu gezamenlijk hier gaan bekijken hoe hij kan teruggaan. Poseidon zal dan zijn wrok laten varen, want hij zal echt niet in staat zijn, als wij, onsterfelijke goden, dat niet willen, alleen tegen allen de strijd vol te houden!" Daarop zei toen Athene, godin met de blauwgroene ogen: "Ach, hoogste heerser, Kronos' zoon, vader van ons allemaal, als dat inderdaad bij de zalige goden de voorkeur verdient dat hij naar zijn eigen huis terugkeert, Odysseus de wijze man, laten wij dan Hermes sturen, de rijkdom schenkende Argos-doder, om razendsnel op het eiland Ogugia kond te doen aan de nimf met de mooie vlecht van 't onwrikbare raadsbesluit, dat de onverschrokken Odysseus naar huis terug moet keren.* Ik ga zelf straks echter naar Ithaka om daar zijn zoon meer moed in te spreken en aan te sporen meer actie te nemen, door de kortgeschooren Achaiers naar 't spreekplein te roepen, waar hij de hele groep vrijers de wacht aan moet zeggen, die nu constant zijn kuddes schapen en kromgehoornde, x-potige koeien slachten¹⁰*. Ik stuur hem naar Sparta en 't zandige Pulos om daar te vragen of iemand iets weet van zijn vaders verblijfplaats en terugkeer én om tevens een goede naam bij de mensen te krijgen.¹¹*"

⁹Het woord *gaiéochos* wordt meestal vertaald met "Aardschokker". Het woord betekent eigenlijk 'aarde-omvattend'. De god die de aarde omvat is eigenlijk Okeanos, de god van stroom en water. Poseidon maakt echter gebruik van dit element water en is dus rondom de gehele aarde te vinden. Zie verder III Hoofdstuk Poseidon.

¹⁰Een *agora* in Homerische zin is niet een gewoon marktplein, maar een vergaderplaats, een spreekplein of de vergadering zelf, waar men kon overleggen, hetgeen op een druk marktplein natuurlijk niet mogelijk is. Het is een plek in een rustig gebied, wellicht een park, waar gepolijste stenen stonden om op te zitten en voldoende ruimte aanwezig was voor publiek. Odysseus had in elk geval zijn vaste *thòòk* (-zitplaats) op de agora van Ithaka (2,14).

¹¹In Pulos woont Nestor en in Sparta Menelaos met Helena, zie aantekening.